

2014. szeptemberi mérnök évfordulók, emléknapok

3. – 160 éve született Bartoniek Géza fizikus

Százrafalun született Bartoniek Géza (1854-1930) fizikus, a Báró Eötvös József Collegium első igazgatója. Tanársegédként kezdte pályafutását, s elsősorban elektromosságtani kutatásokkal foglalkozott. Egyik irányítója volt a középiskolai tanárok tudományos képzésének, amelynek fontos műhelye volt az Eötvös Loránd által alapított, Eötvös József báróról elnevezett Collegium, amelyet alapításától kezdve 1927-ig ő vezetett.

6. – 100 éve született Blaskó György mérnök

Nyírbaktán született Blaskó György (1914-1963) vegyészmérnök. Két éven át a szegedi és a budapesti tudományegyetem szerves-kémiai intézetében volt gyakornok, majd tanársegéd. Ez idő alatt készítette el doktori disszertációját a szerves thallium vegyületekről. 1938-tól volt a Nitrokémia Ipartelepek mérnöke. 1945 után a gyógyszeripar területén dolgozott az Alkaloida Vegyészeti Gyárban, 1952-ben az észak-magyarországi Vegyiművek főmérnökévé nevezték ki. Nagy eredményeket ért el a poliuretán műanyag gyártásában.

8. – 90 éve született Kelemen Frigyes fizikus

Kézdialmáson született Kelemen Frigyes (1924-1979) romániai magyar fizikus, fizikai szakíró. Felsőfokú tanulmányait a kolozsvári Bolyai Tudományegyetemen végezte; itt volt tanársegéd, 1967-től haláláig a mechanika és a hőtan magyar nyelvű előadója. 1972-től két évig az algériai Oranban francia nyelven fizikát tanított. Román, magyar, német, francia nyelven írt tudományos dolgozatai a hazai és külföldi szakkörökben ismertté tették.

9. – 230 éves királyi rendelet a folyók felméréséről

1784-ben e napon kiadott királyi rendelet utasította a Helytartótanácsot, hogy a megyei mérnökök bevonásával folytatólagosan készítse el a hajózható magyarországi folyók (Duna, Száva, Kulpa, Dráva, Maros, Tisza, Vág és Szamos) első (előzetes) felmérését. Adatok szerint csak a Tiszáról és a Marosról készültek felvételek.

10. – 150 éve született Korbély József mérnök

Hódoscsépányon született Korbély József (1864-1939) vízepítő mérnök. 1888-ban lépett a Berettyó-Ivánfenék-Mezőtúr-Mesterszállási Ármentesítő Társulat szolgálatába, 1890-ben szakaszmérnök, 1891-ben a Berettyó öblözet helyettes-osztálymérnöke, 1895-től a Berettyó Vízszabályozó Társulat igazgató főmérnöke előbb Nagyváradon, majd Debrecenben. Nevéhez fűződik a Társulat árvédelmi rendszerének és belvízrendezésének kiépítése. 1901-től az Országos Vízügyi Nagytanács tagja. Az Árvizekről c. művének megállapításai ma is szerepelnek a műegyetemi előadásokban.

11. – 150 éve született Tellyesniczky János mérnök

Élesden született Tellyesniczky János (1864-1938) vízmérnök. A Földművelésügyi Minisztériumban kezdett, később több folyammérnöki hivatalnál szerzett gyakorlatot a folyószabályozási munkákban. 1908-tól a Morva-szabályozási kirendeltség vezetője, majd emellett a Vág-szabályozási munkák

irányításával is őt bízták meg. Az első világháborút követően a minisztérium tiszai ügyosztályának élére került, majd a Vízépítési Igazgatóság vezetőjeként az 1924-1927 közötti években a hazai vízügyi szolgálat legfőbb irányítója volt. Főbb munkái a Morva-szabályozás történetével, valamint a szabályozási műveletekkel kapcsolatos tanulmányok, illetve a Tisza-völgy árvizeivel és ármentesítésével foglalkozó cikkei a Vízügyi Közlemények évfolyamaiban jelentek meg.

13. – 40 éves a KTMF győri épülete

1974-ben e napon Győrben avatták fel a Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola (KTMF) korszerű új épületét. A KTMF-et, a mai Széchenyi István Egyetem jogelődjét három felsőfokú technikum alkotta, melyeket a KPM 1962 őszen a tárca szakemberigényeinek kielégítésére létesített.

16. – 110 éve született Kolos Richárd mérnök

Budapesten született Kolos Richárd (1904-1969) gépészmérnök, egyetemi tanár. A Láng Gépgyárban, majd a Magyar Siemens Műveknél volt mérnök, később főmérnök. A II. világháború után ő szervezte meg az Elektromos Készülékek és Mérőműszerek Gyárát, valamint a Műszeripari Központot. 1954-től kohó- és gépipari miniszterhelyettes volt. 1961-től tanszékvezető egyetemi tanár volt BME-n.

17. – 170 éve született Puskás Tivadar mérnök

Pesten született Puskás Tivadar (1844-1893) mérnök, feltaláló, aki a műszaki alkotások lehetőségeit gyorsan felismerő, merész vállalkozó is volt. Legsikeresebb ötlete a rádió ősenek tekinthető *Telefon-hírmondó* volt, amely – a vezetékes telefonhálózatra épülve – 1893. február 15-én kezdte meg adását Budapesten. A Magyar Királyi Állami Operaház és a Pesti Vigadó között volt a világon az első „sztereó” közvetítés, két mikrofon állt az Operában a színpad két oldalánál, két hallgató (három pár) a Vigadóban.

19. – 130 éve született Maucha Rezső kémikus

Budapesten született Maucha Rezső (1884-1962) Kossuth-díjas kémikus, akadémikus, hidrobiológus, limnológus, egyetemi tanár. Úttörő munkát végzett a vízi élővilág anyag- és energiaforgalmának tanulmányozásában. 1932-ben németül megjelent e tárgyú munkája ma is alapvető kézikönyv. Mint kémikus továbbfejlesztette Winkler Lajos vízelemzési módszereit és újabbakat dolgozott ki a vízben oldott anyagok meghatározására. A hazai Duna-kutatás is sokat köszönhetett tevékenységének.

20. – 140 éve született Bauer Mihály matematikus

Budapesten született Bauer Mihály (1874-1945) matematikus, műegyetemi magántanár az analitikai számelmélet és függvénytan tárgykörben. Kutatásai az elemi és algebrai számelmélet, valamint az algebra területére estek, de van számos függvénytani és geometriai tárgyú eredménye is. Működése lényeges eredményekkel járult hozzá a modern algebra és számelmélet felépítéséhez.

24. – 125 éve kaptunk méterrudat és kilogramm etalonokat

1889-ben e napon Párizsban értekezletet tartott a Nemzetközi Méterbizottság. A méter-rendszert bevezető államok megkapták az új platina-iridium méterrudakat, illetve a kilogramm-etalonokat. Magyarországnak a 14-es számú méterrúd és a 16-os számú súlymérték jutott, melyeket hazánkban 1891-ben nyilvánítottak törvényes alapmértékké.

25. – 120 éve született Faller Jenő mérnök

Selmecebányán született Faller Jenő (1894-1966) bányamérnök, egyetemi oktató. Irányította azokat a kutatásokat, amelyek révén a nagygyeházi és a dudari szénmezők ismertté váltak. Várpalotán 1929 évtől üzemvezető, majd 1964 évtől a dunántúli szénbányászat kerület vezetője. A Szénipari Központ igazgatói tisztet 1848-1949-ben tölti be. szorgalmazta a Zirc-Dudari vasútvonal mind hamarabbi befejezését. A József Nádor Műszaki Egyetemen (Sopron) oktató és tanszékvezető is volt.

28. – 175 éve született Doletsko Mihály mérnök

Pesten született Doletsko Mihály (1839-1913) vízimérnök, aki a kiegyezés utáni Magyarország csaknem valamennyi nagyobb vízszabályozási munkájában részt vett. 1876-ban az Ondava-Tapoly szabályozását vezette, később a komáromi és budapesti folyammérnöki hivatal főnökeként a Duna és Vág folyók rendezésénél vitt vezető szerepet. 1893-ban, mint vízépítési kerületi felügyelő az Országos Vízépítési Igazgatóságnak lett munkatársa. 1895-ös dunai árvíz elhárításában tett érdemeiért a királytól nemességet kapott. A mederfenék alakulásának felrajzolására szerkesztett önműködő profilográfjával jóval megelőzte a hasonló célú külföldi szerkezeteket.

29. – 60 éves a Nukleáris Kutatás Európai Szervezete

Univerzummal kapcsolatos kérdésekre keresi a válaszokat a világ legnagyobb tudományos vállalkozása, a CERN. Megalakulásának okait a természet megismerésén túl a II. világháború pusztító fegyvereinek bevetésében kell keresnünk: a borzalmas tapasztalat arra sarkallta Európát, hogy olyan - fizikusokból álló - tanácsot hozzon létre, amely feladatként a nukleáris technika békés célú felhasználásának lehetőségét kutatja. Ennek szellemében jött létre 1952-ben a Conseil Européen pour la Recherche Nucléaire (CERN), vagyis a Nukleáris Kutatás Európai Tanácsa, majd kormány-megállapodások keretében 1954-ben e napon 12 ország részvételével megalakult a Nukleáris Kutatás Európai Szervezete, amely azóta is CERN néven működik. Az alapítók mellé 1992-ben csatlakozott Magyarország is. A CERN kutatásaiban közel 7000 kutató dolgozik, Debrecenből az egyetem Kísérleti Fizika Tanszéke és az ATOMKI szakemberei vesznek részt a munkákban.

Felhasznált irodalom:

- Évfordulóink a műszaki és természettudományokban 1994. és 1999. – MTESZ Tudomány- és Technikatörténeti Bizottsága
- Mérnökök évfordulói 2014-ben – Magyar Mérnöki Kamara (www.mmk.hu) Történeti Bizottsága
- Magyar tudóslexikon A-tól Zs-ig – 1997. – BETTER – MTESZ – OMIKK
- Magyar Életrajzi Lexikon – 1967. – Akadémiai Kiadó
- Egyéb életrajzi források

Készítette: Sipos László